

KAKO PRAVILNO IZPELJATI PREVOZ NEVARNEGA BLAGA

Prevoz nevarnega blaga je posebna oblika transporta, ki mora biti zaradi določenih lastnosti posebej normirana. V okviru mednarodnih organizacij so se izoblikovala na posameznem transportnem področju posebna skupna določila, ki urejajo varen in urejen transport nevarnih snovi. Posebej je v teh pravilih poudarjen okoljevarstven vidik transporta nevarnih snovi. Glede na to so v konvencijah in notranji zakonodaji določene pravice in dolžnosti prevoznika pri prevozu nevarnih snovi tako na cestnem, kot tudi na železniškem, pomorskem in letalskem prometu. Zakonske določbe lahko delimo na splošne določbe, ki urejajo tiste osnovne elemente transporta nevarnih snovi, ki jih mora upoštevati prevoznik za varen transport kot tudi posebne določbe, ki se nanašajo na specifične veje transporta.

Prevoz nevarnega blaga je posebna oblika transporta, ki mora biti, zaradi svojih specifičnih lastnosti podvržena posebnemu sistemu normiranja. Norme prevoza nevarnih snovi so kogentne narave, saj se le tako lahko prevoz nevarnih snovi opravi z največjo mero uspešnosti in varnosti. Dejansko je jasno, da absolutne varnosti pri prevozu nevarnih snovi ne moremo doseči, lahko pa preventivno preprečimo nezgode in nesreče z upoštevanjem pravil o prevozu nevarnih snovi¹.

UDELEŽENCI PRI PREVOZU NEVARNEGA BLAGA

Udeleženci pri prevozu nevarnega blaga morajo sprejeti vse potrebne ukrepe za preprečitev nesreč oziroma posledice morebitnih nesreč čimbolj zmanjšali². V primeru, da nastane nesreča je potrebno takoj obvestiti policijo ali center za obveščanje in na primeren način ukrepati da se zmanjšajo ali povsem eliminirajo posledice nesreč. Poleg teh zgoraj omenjenih generalnih obveznostih udeležencev pri prevozu nevarnega blaga je potrebno določiti glavne obveznosti pošiljatelja, organizatorja prevoza in ostalih udeležencev pri prevozu nevarnega blaga. Dolžnost pošiljatelja nevarnega blaga je v tem, da sme dati nevarno blago v prevoz le v primeru, da je to dopustno po nacionalnih in mednarodnih prometnih predpisih. V primeru, da je potrebno za nevarno blago dovoljenje za prevoz, mora biti takšno dovoljenje tudi od pristojnega organa ali osebe izdano. Dovoljenje se lahko izda za en sam prevoz ali pa za več prevozov v določenem času. Posebno dovoljenje mora biti izdano za prevoz radioaktivnih in eksplozivnih snovi. Dovoljenje za

¹ Pavliha M., Prevozno pravo, gospodarski vestnik, Ljubljana, 2000.

² Zakon o prevozu nevarnega blaga. Uradni list RS, št. 33/06 – uradno prečiščeno besedilo, 41/09, 97/10 in 56/15.

prevoz eksplozivnih snovi v notranjem prometu izda upravna enota, z območja katere se pošiljka pošilja. V primeru mednarodnega prometa pa izda takšno dovoljenje minister za notranje zadeve. Glede prevoza radioaktivnih snovi izda dovoljenje organ, pristojen za jedrsko varnost Republike Slovenije. Kadar imamo prevoz eksplozivnih in radioaktivnih snovi manjših količin, katere so določene z nacionalnimi in mednarodnimi predpisi in kadar se opravlja prevoz nevarnih snovi v okviru programa slovenske vojske, policije ali civilne zaščite, ni potrebno pridobiti dovoljenja za prevoz nevarnih snovi, morajo pa se izvajati vsi relevantni varnostni ukrepi za zaščito zdravja in življenja ljudi ter za preprečitev nesreč ali posledic nesreč z nevarnim blagom. Poleg pridobitve dovoljenja za prevoz eksplozivnih in radioaktivnih snovi, mora pošiljatelj ali organizator prevoza najmanj 48 ur pred začetkom zadevnega prevoza obvestiti najbližjo policijsko postajo. V obvestilu mora navesti točen čas začetka in zaključka prevoza, za katerega je potrebno izdati dovoljenje.

Aktivno legitimirani subjekti za zahtevo za izdajo dovoljenja so: pošiljatelj, organizator prevoza ali pa prejemnik blaga. Zahteva za izdajo dovoljenja mora vsebovati:

- glavne podatke o proizvajalcu, pošiljatelju, prevozniku in prejemniku,
- dokumentacijo izdano na podlagi notranjih in mednarodnih predpisov,
- količinske in termofizikalne podatke,
- navedbo prevozne poti,
- kraj raztovarjanja,
- terminski potek prevoza,
- čas in kraj postankov in
- podatke o vozniku in vozilih za prevoz nevarnega blaga v cestnem prometu.

V primeru, da priložena dokumentacija ne zadostuje za odločitev o izdaji dovoljenja, lahko izdajatelj dovoljenja zahteva še dodatna dokazila in dodatne pogoje za prevoz ali posebne varnostne ukrepe³.

ORGANIZACIJA PREVOZA NEVARNIH SNOVI

V primeru, da želi organizator prevoza nevarnega blaga izvesti prevoz nevarnega blaga za katerega le ta ni dovoljen po splošnih zakonskih določbah za prevoz nevarnega blaga, lahko, če je zagotovljena varnost prevoza zaprosi za posebno dovoljenje za prevoz nevarnega blaga, ki ga lahko izda minister za notranje zadeve. Minister za notranje zadeve ima v tem primeru pravno

³ Direktiva sveta 96/49/EC za prevoz nevarnega blaga po železnici, z dne 1.1.1997.

podlago za izdajo takšnega dovoljenja le v primeru da gre za preizkušanje nevarnega blaga in da posebne okoliščine določene v notranje pravnih in mednarodnopravnih aktih dovoljujejo takšen prevoz⁴.

Poleg zgoraj omenjenih zahtev, ki morajo biti izpolnjene, če želi pošiljatelj dati nevarno blago v promet je tudi pomembna omejitev v embalaži nevarnega blaga. Za nevarno blago se lahko uporablja samo embalaža, ki po kakovosti in izvedbi ustreza količini in lastnostim nevarnega blaga. Poleg tega mora biti embalaža tudi notranje pravno in mednarodnopravno dopustna za prevoz nevarnega blaga in preizkušena ter odobrena. Embalaža mora vsebovati tudi posebne napise, oznake ali nalepke za označitev nevarnosti ter druge podatke o nevarnem blagu in embalaži. Proizvajalec embalaže za nevarno blago mora pridobiti odobritev za označevanje embalaže ter skrbeti za ustreznost označitve embalaže v prometu. Če embalaža ne ustreza vsem zakonskim normam zadevnega področja jo proizvajalec ne sme več označevati⁵.

Odobritev embalaže za prevoz nevarnega blaga je v domeni vlade. Tako za jedrski material mora embalažo odobriti minister za okolje in prostor, za prevoz drugega nevarnega blaga pa posebna organizacija, ki jo v soglasju z ministrom za notranje zadeve določi minister za gospodarstvo⁶. Pred tem mora minister za gospodarstvo v sodelovanju z posebno akreditacijsko službo ugotoviti izpolnjevanje vseh pogojev za izvajanje postopka za odobritev embalaže za prevoz nevarnega blaga. Zaradi smotrnosti, enostavnosti in hitrosti postopka se lahko pod soglasjem vseh pristojnih organov vzame za osnovo za izdajo odobritve embalaže tudi rezultati preizkusov tujih organizacij, katere izpolnjujejo vse zakonske pogoje⁷.

Minister za okolje in prostor in posebna organizacija, ki jo določita soglasno minister za gospodarstvo in minister za notranje zadeve mora v odobritvi embalaže določiti vrsto označevanja s kodo. V primeru, da pristojni organ za nadzor ugotovi, da embalaža ne ustreza zakonskim pogojem, prepove njeno nadaljnjo uporabo za prevoz nevarnega blaga in o tem takoj obvesti zgoraj omenjene organe, ki so dolžni preverjati ustreznost embalaže za prevoz nevarnega blaga⁸.

⁴ Evropski sporazum o mednarodnem cestnem prevozu nevarnega blaga (ADR), (Uradni list SFRJ – MP, šte. 59/72) in Sklep o objavi Sprememb in dopolnitev Prilog A in B k Evropskemu sporazumu o mednarodnem cestnem prevozu nevarnega blaga (ADR) (Uradni list RS, št. 97/10).

⁵ Direktiva sveta 95/50/EC za kontrolo na cestah in v podjetjih, z dne 6.10.1995.

⁶ Konvencija o fizičnem varovanju jedrskega materiala Ur.l. SFRJ - MP, št. 9/85.

⁷ Direktiva sveta 94/55/EC o približevanju zakonodaje držav članic glede prevoza nevarnega blaga po cesti z dne 21.11.1994.

⁸ Konvencija o varnosti ravnanja z izrabljenim gorivom in radioaktivnimi odpadki, Ur. l. RS - MP, št. 3/99.

Za zakonit in uspešen prevoz nevarnega blaga je potrebno tudi izpolnjevati vse določbe o načinu prevoza, skupnem nakladanju, ravnanju, shranjevanju, čiščenju in dekontaminiranju⁹. Pri tem je tudi pomembno, da prevozna sredstva ustrezajo zakonsko določenim pogojem, kar pomeni, da se morajo uporabljati vozila ki:

- so izdelana in opremljena po določenih predpisih,
- so bila pregledana in je bilo za njih izdano potrdilo,
- so označena z opozorilnimi tablami, napisi, oznakami za označevanje nevarnosti in drugimi informacijami o prevozu nevarnega blaga.

Vozniku, ali tistemu, ki opravlja prevoz, morajo biti izročene predpisane spremne listine in vsa potrebna dovoljenja za prevoz nevarnega blaga oziroma vsa posebna dovoljenja za prevoz nevarnega blaga.

Poleg dolžnosti pošiljatelja nevarnega blaga na prevoz imamo zakonsko določene tudi dolžnosti ostalih subjektov, ki nastopajo pri prevozu nevarnega blaga. Tako mora organizator prevoza, ki ni obenem pošiljatelj zagotoviti, da so izpolnjeni vsi zakonsko relevantni pogoji, ki obenem veljajo za pošiljatelja. Oseba, ki pakira nevarno blago za prevoz mora upoštevati vse predpise o pakiranju, pri pripravi tovorkov mora upoštevati predpise o označevanju nevarnosti snovi za pakiranje in upoštevati vse varnostne ukrepe za prevoz nevarnega blaga, ki se posredno ali neposredno nanašajo na to osebo.

Posebej je zakonsko določena dolžnost polnilca nevarnega blaga za prevoz. Ker je ta del poteka prevoza nevarnega blaga izjemno pomemben, so določbe polnjenja nevarnega blaga taksativno zakonsko določene in so kogentne narave, kar pomeni, da delovanje polnilca ne sme odstopati od zakonskih določb. Tako je v zakonu normirano, da mora oseba, ki polni nevarno blago za prevoz pred polnjenjem cisterne ali ostalih prevoznih sredstev za prevoz tekočih snovi ali snovi v razsutem stanju preveriti ali so le ta prevozna sredstva ter njihova oprema očiščeni in tehnično brezhibni. V zgoraj navedenem primeru prevoza nevarnih snovi se morajo uporabljati samo tista prevozna sredstva, ki so za takšen posebno nevarni tovor zakonsko določena. Zelo pomembno je posebno določilo, ki kogentno zavezuje osebo, ki polni nevarno blago za prevoz, da upošteva določilo o nevarnem blagu v dveh rezervoarjih cisterne, ki ležita neposredno drug poleg drugega. Poleg tega mora oseba, ki polni nevarno blago za prevoz upoštevati tudi dopustno stopnjo polnjenja ali dopustno maso polnjenja na liter prostornine, tesnost naprav za zapiranje in druge varnostne ukrepe za uspešen in nenevaren prevoz blaga.

⁹ Mednarodna konvencija o varnosti kontejnerjev (CSC), Ur. l. SFRJ - MP, št. 3/87.

Preden se opravi prevoz nevarnega blaga, ga je potrebno zakonsko in dejansko pravilno naložiti na prevozno sredstvo. Za ta postopek prevoza nevarnega blaga je zadolžen nakladalec nevarnega blaga. Le ta začne z nakladanjem, če so izpolnjeni vsi pogoji za prevoz nevarnega blaga, ki zapadejo pod dolžnosti pošiljateja nevarnega blaga ali organizatorja prevoza. Pomembno je tudi, da nakladalec med nakladanjem upošteva določbe o prepovedi skupnega nakladanja in predpise o ločitvi živil od krmil. Tudi prostor je kogentno zakonsko določen, tako da nakladalec lahko naklada nevarno blago na prevozno sredstvo le v za to posebej določenem prostoru¹⁰.

Najpomembnejši del prevoza nevarnega blaga je sam dejanski prevoz blaga. Prevoznik nevarnega blaga lahko opravi prevoz le če je to zakonsko določeno ima vsa splošna in posebna dovoljenja za prevoz in so izpolnjene vse zakonske določbe za varen prevoz nevarnega blaga. Nevarno blago, ki se med prevozom razsujе ali razlije mora prevoznik zavarovati, pobrati ali odstraniti ali na primeren način poskrbeti za zaščito ter o tem obvestiti center za obveščanje in policijo. V primeru, da tega blaga ni mogoče ustrezno zavarovati z zakonsko določeno skrbnostjo, mora prevoznik nemudoma poklicati organizacijo, ki je pooblašena za reševanje nesreč z nevarnim blagom. Organizacija deluje na prevoznikove stroške. Vlada Republike Slovenije določi v svojih internih aktih prostore za začasno shranjevanje razsutega ali razlitega tovora in pogoje, ki jih morajo ti prostori izpolnjevati. V primeru, da se nevarno blago med prevozom izgubi, mora prevoznik ukreniti vse potrebne ukrepe, da se nevarno blago najde in o nevarnosti izginulega blaga nemudoma obvestiti center za obveščanje in policijo.

Ko pride nevarno blago na namembno mesto, je potrebno, da pride do prevzema blaga s strani prejemnika. Prejemnik ne sme zavlačevati prevzema nevarnega blaga. Za zamudo veljajo splošna določila za zamudo v obligacijsko pravnem razmerju. Poleg teh določil, pa prejemnik nevarnega blaga ostreje odgovarja za zamudo pri prevzemu, saj je predmet obligacijskopravnega razmerja (prevoz nevarnega blaga) posebej definiran, kot izjemno nevarna dejavnost, ki se mora opravljati z upoštevanjem kogentnih določb zakona. Prejemnik mora upoštevati vse relevantne varnostne ukrepe, posebej pa mora nevarno blago razkladati v za to posebej določenih prostorih za razkladanje¹¹.

¹⁰ Habič A. in Robnik V., Prevoz nevarnega blaga v cestnem prometu, ZVD Ljubljana, 2005.

¹¹ Mednarodna konvencija o varnosti kontejnerjev (CSC), Uradni list SFRJ – MP, šte. 3/87.

SVETOVALEC ZA PREVOZ NEVARNIH SNOVI

Posebnost na področju prevoza nevarnih snovi je svetovalec pri prevozu nevarnih snovi¹². Vse pravne in fizične osebe v Republiki Sloveniji morajo za kakršnikoli prevoz nevarnih snovi imenovati najmanj enega varnostnega svetovalca. Funkcijo svetovalca lahko opravlja oseba, ki ima v samem podjetju tudi druge zadolžitve ali oseba, ki ni zaposlena v samem podjetju, pa ima veljavno potrdilo o strokovni usposobljenosti za opravljanje nalog svetovalca. Svetovalec predvsem spremlja skladnosti ravnanja z nevarnim blago v podjetju z zakonskimi predpisi, svetuje vodstvu podjetja, interno usposablja druge zaposlene, izvaja ukrepe za preprečevanje nesreč ali kršitve predpisov in pripravlja druge naloge, med katerimi so tudi sestava letnega poročila. Glede razmerja z drugimi državami zaradi priznanja strokovne usposobljenosti svetovalca je zakonsko dolžna vzajemnost, kar pomeni, da so potrdila, ki so jih izdali pristojni organi drugih držav, enakovredna potrdilom, izdanim v Republiki Sloveniji.

NADZOR NAD PREVOZOM NEVARNIH SNOVI

Glede nadzora izvajanja zakonskih določb prevoza nevarnega blaga so v Republiki Sloveniji pristojne službe in ministrstva. Tako je za prevoz jedrskih materialov in radioaktivnega blaga pristojno ministrstvo za okolje in prostor – Uprava RS za jedrsko varnost in ministrstvo za zdravstvo – Zdravstveni inšpektorat RS, za radiofarmacevtike pa samo ministrstvo za zdravstvo – Zdravstveni inšpektorat RS.

V primeru nezgode med prevozom po ozemlju RS ima inšpektor pravico in dolžnost nadzorovati izvajanje ukrepov po zakonskih predpisih. Poleg tega mora tudi nadzorovati priprave za pakiranje, nakladanje, razkladanje in prevoz ter v primeru ugotovljenih nepravilnosti odrediti odpravo le teh ali začasno prepovedati opravljanje dejavnosti v primeru hujših kršitev varnostnih ukrepov. V primeru, da se ugotovi, da ni vseh listin in dovoljenj, ki so zahtevane s tem zakonom ali z izvršilnimi predpisi, sme inšpektor prepovedati nadaljnji prevoz. Inšpektor lahko tudi preverja prevozne listine, označenost in opremljenost vozila, smer vožnje ter čas in kraj postankov med prevozom. Odredi lahko, da se odpravijo nepravilnosti oziroma pomanjkljivosti, ugotovljene pri izvajanju inšpekcijskega nadzorstva nad

¹² Direktiva sveta 96/35/EC za varnostne svetovalce v podjetjih, z dne 3.1.1996.

osebami, vozilom in viri sevanja, ter prepovedati nadaljnji prevoz v primeru, ko bi to ogrožalo ljudi ali okolje.

Nekateri posebni upravni postopki v zvezi s prevozom nevarnega blaga zahtevajo tudi posebne nadzorne organe. Tako je pri vnosu in iznosu nevarnega blaga na carinsko območje RS ter za vse relevantne carinske postopke pristojna Carinska uprava RS. Za nadzor prevoza nevarnega blaga v železniškem¹³ in letalskem prometu je pristojno ministrstvo za promet in zveze – Prometni inšpektorat, Uprava RS za pomorstvo pa je pristojna za nadzor pri prevozu nevarnega blaga po morju in celinskih vodah¹⁴.

ZAKLJUČEK

Pred uveljavitvijo Zakona o prevozu nevarnega blaga smo imeli na slovenskem zakonodajnem področju precejšnji nered, kar se tiče prevoza nevarnih snovi. Zakonodajne osnove iz bivše Jugoslavije niso upoštevale novjših razvojnih tendenc pri prevozu nevarnih snovi, zato je bila uporaba zveznih zakonov in podzakonskih predpisov zaradi novih odnošajev na zadevnem področju v veliki večini primerov v neskladju. Zakon o prevozu nevarnega blaga upošteva tako tehnične posebnosti prevoza nevarnih stvari kot tudi zakonske posebnosti na nivoju nacionalne zakonodaje in evropske regulative.

¹³ Konvencija o mednarodnih železniških prevozih (COTIF), Uradni list SFRJ – MP šte. 8/84.

¹⁴ Pravilnik o mednarodnem železniškem prevozu nevarnega blaga (RID), Uradni list RS – MP, šte. 9/92.